

Gospodarske stvari.

Nekaj o živinoreji.

I.

Kako si dobro in lepo živino izrediš iz domače.

Prvo in glavno vodilo o tem ti naj bo to-le: Pari naj boljšo in naj lepšo živino z naj boljšo in naj lepšo in vsikdar jednako z jednako.

Tega vodila pa se boš držal, ako si izbereš (za plemo) izmed svoje živine ali kakoršne druge domače, ki ima tiste dobre in lepe lastnosti, katerih si želiš, tudi malih napak se moraš ogibati, kar naj bolj; tako moraš ravnati stanovitno od roda do roda; plemenjenje v bližnji zlahti lepe živine ti ohrani naj bolj to zaželjeno stanovitnost, ker živina edine krvi se naj bolj vjema; če si si izbral dobro in lepo živino in imaš dobro blago; redi jo dobro (ne smeš je vendar pitati in debeliti, ker pitana živina ki izdeluje meso in mast, ti ne more prinašati tudi mladih), pridno čedi in snaži in v vsem marljivo oskrbuje.

Ne spuščaj nikar premladih po plemenu, temoč v pravi starosti (telico s poldrugim letom, kobilo v 4. letu), kadar se je poželjenje po plemenu spet in spet in močno pokazalo. Če pa boš že na prvi majhni opominek tekel s telico k junecu, češ, da nič ne zamudiš, se boš kesneje gotovo zlo kesal, ker premlada živina ti bo prinesla ne samo majheno, temoč tudi slabotno živinico. Otrok še ni rodil nikoli možaka!

Če pa se gospodarji bojijo, da bi jim živina po tem jalova ostala, ako bi nezadostili prvemu pojanju, se pač motijo in le samo govorijo, kar so od drugih čuli in ti spet od drugih, skušil pa tega nobeden ni.

Kakor ni za plemo premlada živina, ravno tako tudi ni prestara, ker na onem kakor na tem koncu ni prave moči; tam še ni tukaj pa že ni.

II.

Kako pa si plemenimo domačo živino z tujim rodom.

Mali gospodar, ki nima priložnosti svoje domače živine s tujim zlahtnim rodom plemeniti, naj nikdar ne obupa, da bi si ne mogel svojih živinčet zboljšati, čeravno, jih požlahniti ne more. Imamo še tudi saj med domačo živino dobre, in naša skrb naj le bo, da bomo za plemo le naj boljšo in naj bolj enako izbirali, in zvesto ter stanovitno ravnali v vsem, kakor smo rekli. Če imamo slabo živino, so naši stari očetje in mi sami tega krivi, ker oni niso imeli pravega zapopadka ali trdne volje, živino svojo zboljšati in ga tudi nismo imeli mi. Vse to pa moremo popraviti, ako ravnamo, kakor smo že prej rekli.

Če pa ima gospodar priložnost, svojo domačo živino po natančnem prevdaru poglavitnega vodila s tujim rodom požlahniti, ali če si more sam tuj rod omisliti, s katerim bo domačo križem paril, mu povemo, da v ta namen ni treba tuje matere, temuč le tujega očeta. S tem očetom tujega rodu naj plemeni svojo domačo izbrano živino ženskega spola, neprenehoma tako dolgo, da je mladina do dobrega očetu podobna. Kdaj pa bo taka? V 1., 2., 3., 4. rodu še ne, temoč po mnogih skušnjah še le v 5. rodu.

Slavni učitelj kmetijstva je to s številkami prav očitno tako-le dokazal: Zaznamvajmo, jerekel, svojo domačo kravo, ki nima nič zlahtne krvi v sebi z 0 (nulo), zlahtnega tujega bika pa se 100 deli zlahtne krvi. Ta dva se parita skupaj, tedaj bo od nju rojena telica imela od očeta pol delov (t. j. 50) od matere pa tudi pol (50 delov) krvi. Po tem takem je že na pol zlahtna. Če to pariš ob svojem času spet z zlahtnim tujim bikom, bo imela od nju rojena telica 75 delov zlahtne očetove krvi.

Če pariš to telico spet s tujim zlahtnim bikom, bo imela 87 in pol delov jegove zlahtne krvi. Če spet to mlado pariš s zlahtnim očetom, bo imela tedaj v četrtem rodu že čez 93 delov zlahtne krvi — v 5. rodu pa bo potem popolnoma 100 delov zlahtne krvi v mladino prelite.

Naj tedaj noben gospodar ne misli, da je že svojo živino do korenine zboljšal ali požlahtnil, če je svojo kravo enkrat pri švicarskem biku imel, in da bo tele po tem že zlahtno, in če je junec, da bo za plemo že tako dober, kakor pravi izvirni švicarski. Tak junec more sicer boljši in lepši biti, pa stanovitna korenina še vendar ni. Treba je še zmiraj skozi kakih 4 rodov od izvirnega švicarskega junca narajeno telico pariti s pravim švicarskim bikom, da po takem stanovitnem križanju se doseže zlahtni zarod. — Če ni mo-

goče oče tega dopolniti, mora sin napredovati in dodelati, kar je oče začel. To je prava umna živinoreja.

Ker pa po križanju požlahtnjena kri je vendar le mešana kri, se tedaj pozneje — po več letih — lahko zvrže spet v domačo, je tedaj treba od časa do časa ponavljati rod s tujo zlahtno živino moškega spola, da se v okom pride zvržkom.

N.

Nekaj našim rokodelcem.

(Dalje.)

Kedaj se tudi zgodi, da zidar ali tesar obljubi, postavim z desetimi ljudmi priti; a pride jih pa le 5 na delo! Gospodinja zajuterk skuha ali obed pripravi v primerni obilnosti za napovedane 10 ljudi, in ker vsega domači pojesti ne morejo, gre živež pod zlo.

Kukovica! vsak rokodelce naj sebe, svoje delo in svoje ljudi pozna; sicer je figa mož. Zadosti ako vreme overa podvzetje, in se ne more dalje delati.

Razun tega naj vsak rokodelce svojo meštirjo dobro zastopi in umi; inače sebi sramoto, drugemu pa škodo vzrokuje, ktere noče ali ne more popraviti saj brez lastnega kvara ne. Temu v okom priti, je neobhodna potreba. Naj bo slehern rokodelce dobro izurjen, kar se jegove meštirje tiče. Po tem naj si vsak misli: Kako bi se on želel, ko bi kaj delati dal, naj bi mu naredili, da ravno tako tudi drugim dela. —

Tudi vozači in podavači naj so vestni, a ne zgolj hudoba brez pameti, ki pravijo: Saj ima, naj da! — Zakaj pa "ti" nimaš? te vprašam. Kaj ne zato, ker si malopridnež. Saj ravno to sam trdiš; sram te bodi od glave do pete! — Zadosti, ako rokodelci sila veliko potratijo brez vse potrebe, ker so, kakor najemniki brez sočutja, če tudi gospodarju za kožo gre. Ali ni znano vsakemu, ki je kaj staviti dal, da navadno zidar, kjer polovino opeke potrebuje, celo opeko vzame, če lih ima na kupe polovin; toda polovine se ne dotakne, niti si je izbere, ako ravno jo na prvi pogled vidi, ktera mu je primerna: celo opeko bo rajše prstomil!

Tudi mu je vse jednako, ali dobro žgano opeko v blato ali v suho steno dene. — Po strehi spusti strešnik, ki leteči še druge pod sebo tare a ne pomisli, da vsak strešnik 2 kr. velja preden ga v roko dobi. In tako mnogo strešnikov polomi s svojo raztrešenostjo, na mesto da bi strešnik, če je stren, čez streho mahnol. O, svoja 2 kr. gotovo ne bi zavr-gel, drugim jih pa toliko pomeče, ki še ga platiti mora! —

Kdaj boš tako škodo povrnil? — K temu še ne gleda ali so strešniki dobro skleneni, ali pa en nad drugim leži, da le velike luknje ne vidi, pa je že vse dobro in zgotovljeno. — (Konec prihodnjič.)

Pod Lipo.

Podučni in vgodni pogovori.

(Iglič ni mnogi kmetje stopijo pred Ljubomirovo hišo in se pogovarjajo.)

Iglič. Jaz sem danes spet celo srečen, da so nas g. Ljubomir spet k sebi povabili, skoraj dva mesece že nismo bili skupaj to je za me bil večni čas.

Semenko. Za vas že, ali mi kmetje smo imeli zdaj zmirom mnogo opraviti na polju, senokošah, vrtih in zadnji čas posebno v vinogradih, nam je tedaj ta čas hitro pretekel. Tudi Ljubomir imajo posestvo in tedaj so zdaj tudi mnogo opraviti imeli. Moram vendar odkritosrčno reči, da sem vsako nedeljo mislil na naše vgodne pogovore in da sem že komaj pričakal povabila g. Ljubomira.

Ljubomir (stopi iz hiše vsi ga prav srčno pozdravijo on ravno tako odzdravlja in poda vsakemu roko). Dober dan moji dragi prijatelji, dolg čas se nismo že zbrali, pa ne zamerite mi zato in bodite prepričani, da bi Vas bil gotovo k sebi pozval, če bi le bil malo časa imel; ali imel sem preveč prav važnih poslov. Bodite vendar prepričani, da sem vsak dan na Vas mislil. Zdaj pa si vsedimo spet pod lipo, saj je morebiti za letos zadnji krat, ker zima je že pred dvermi.

(Vsi se vsedejo pod lipo okoli kamnene mize.)

Ljubomir. O čem bomo danes naj prej govorili, gradi-va imamo prek in prek zadosti, samo recite o čem?

Iglič. Prosim Vas, pripovedajte nam nekaj o našem deželnem zboru, o slovenskih taborih, o naših bratih na Češkem, Poljskem, Moravskem, Hrvaškem, Ogerskem, kaj se godi na Španjolskem, kaj dela Napoleon, Bismark, Viktor — Ljubomir (*mu segne o besedo*). Počasu, počasu! ljubi Iglič, če bi o vsem tem hodili govoriti bi morali celi mesec pod lipo sedeti to pa bi ne bilo naj bolj vgodno.

Žalec. Iglič preveč zahteva to je sicer res, ali odkritosrčno Vam povem, da manje noben izmed nas zahteval ne bi, ker bi o vsem tem radi nekaj izvedeli, pa ne zamerite nam zato in govorite o tem, kar je za nas naj bolj koristno vedeti.

Ljubomir. Začnimo tedaj pri našem deželnem zboru. Upam vendar, da ste vsi čeli v naših časnikih, kar se je tam godilo in kako so se naši poslanci prav dobro obnašali in junački zahtevali naše narodne pravice, tudi ste čeli da ves trud naših poslancev je bil celo zastoj. Volitva nemškega poslanca se je odobrila našega pa zavrgla, če ravno je ona imela tudi veliko napak. V vinorejski šoli v Mariboru bo učni jezik nemški, če ravno so naši poslanci dokazali, da imamo pravico zahtevati slovensko tako šolo in da se v nemški šoli naši fantje ne bodo mnogo naučili. Ravnotelja za to šolo pa hočejo celo iz poronske Prusije privleči in ta bi se moral tudi slovenski učiti — v 50 letih še tudi ne bo nič znal. — Na naši lastni zemlji in za naše denarje nam vstonovaljajo nemške šole. — Naši poslanci naj zahtevajo karkoli hočejo, nič ne dobijo, zatoraj so vložili znano interpelacijo do cesarskega namestnika, da bi vlada naj gledala na to, da se vpelje popolna ravnopravnost tudi za nas Slovence na Štajarskem, kak odgovor so dobili, ste tudi v časnikih čeli. — Zatoraj pa sta gg. Herman in Vošnjak v zadnji seji odkrito izrekla, da se štajarski Slovenci morajo od Nemcev ločiti in združiti z drugimi Slovenci v edno slovensko kronovino, to isto se je izreklo tudi v taboru v Žalcu in posebno jasno v taboru v Šempasu pri Gorici.

Iglič. Ali pri adresini debati pa sta naša poslanca vendar strašno posekala nemške liberalce.

Semenko. Da, da, posebno prvi dan, ali drugi dan so Nemci vse svoje tako imenovane prve velike govornike, proti njima poslali in

Iglič (*mu segne v besedo*). In vsi skupaj naših vendar niso pobili, če je ravno k slednjemu Rechbauer g. Hermana že celo osebno napadal.

Ljubomir. Res je, pri tej priložnosti sta naša poslanca Herman in Vošnjak zmagala in res prav lepo razdela vse žalostne razmere nekih narodov v Avstriji. — Zato pa je pri koncu adresne debate deželni namestnik tudi rekel; da so se povedale grenke besede, po katerih je padla senca na obravnave deželnega zbora, in da bi bilo boljše, če te besede ne bi došle med ljudstvo. Pustimo vendar zdaj to in upajmo boljše čase za nas.

Semenko. Kako pa se našim bratom na Češkem godi?

Ljubomir. Slabo in spet zelo slabo, tako slabo se to v zdajnjih časih ne bi bilo nikdar pričakovalo. Časniki skoraj ne smejo več ziniti o političnih stvarih, neki celo ne smejo več izhajati, tiskovih pravd pa imajo vsi brez, konca in kraja, zvuč tega je v Česki izjemni stan.

Semenko. Kaj pa je to izjemni stan?

Iglič. Izjemni stan pomeni toliko, kakor prav oster nesamovoljni mniški stan, v katerem se ne sme niti ziniti niti krenoti.

Semenko. To pa vendar ne! Kaj ne, g. učitelj, ta stan pomeni celo kaj drugega?

Ljubomir. Iglič ni daleko od črne pike zadel. Prav za prav pa pomeni izjemni stan toliko, kakor stan, v katerem je po posebnem vladinem ukazu več ustavnih postav za čas odpravljenih, tako so na Češkem odpravljene postava tiskova, zbiranja društev pod milim nebom itd.

Semenko. Zakaj pa je v Česki izjemni stan?

Iglič. Kaj tega ne veste? Zato, ker so se pri shodu 4. oktobra pre neka okna potrla.

Semenko. Samo za to pa vendar ne, ker drugače bi morale vse dežele biti v izjemnem stan, ker povsod se okna terejo. Kaj pa vi rečete, g. učitelj?

Ljubomir. Tudi zdaj je Iglič nekaj zadel, ker vlada je tudi v svojem oklicu rekla, da se je vpeljal zato izjemni stan, da se zdrži notrajni mir in red; sicer pa so časniki že dolgo naznajali, da bo vlada prvo vgodno priložnost po-

rabila, mogočni opoziciji Čehov proti decemberski ustavi usta zamašiti.

Semenko. Kako pa stojijo stvari na Poljskem?

Ljubomir. Tako, tako. Opozicija proti decemberski ustavi je sicer močna in to uzrok, da cesar ni potoval v Polsko, ali celo zediniti se Polaki vendar ne morejo in to je ravno njihova naj vekša neareča bila in je, da namreč niso zložni.

Iglič. Kaj pa delajo Hrvati?

Ljubomir. Hrvati se pogajajo z Madžari zastran Reke, imajo svoj jezik v šolah in uradih in so celo mirni.

Žalec. Kaj pa dela Bismark in kaj Napoleon?

Ljubomir. Bismark in Napoleon še se zmirom dobro oborožena budo gledata in zmirom se je bati, da se bodeta zdaj in zdaj pograbila. Pravi se tudi, da je Bismark mnogo pripomogel, da je v Španjolski punt zmagal in daje kraljica pregnana, ker španjolska kraljica je bila Napoljonova prijateljica in bi mu bila gotovo došla na pomoč, če bi Bismark bil Napoleona pograbil. Dalje se celo govori, da Bismark hoče na španjolski prestol spraviti za kralja mlajšega sina Viktor Emanuela, ki bi po tem spet bil prijatelj Pruske in tako bi Napoleon bil celo obdan s neprijatelji in Bismark bi mu lahko zapovedal, kar bi hotel. Tako se namreč govori, ali gotovega še nič ni, mogoče že je, ker Bismarku je Napoleon zlo na poti.

Iglič. Zakaj pa je Napoleon Bismarku na poti.

Ljubomir. Bismark hoče namreč celo Nemško pod eden klobuk spraviti, Napoleon pa je temu nasprotnik, če se tedaj Napoleon ne bo smel krenuti, bo Bismark nadaljeval svoje delo, katero je začel in katero po sili dovršiti hoče.

Semenko. Po tem takem, hoče tedaj Bismark, Bavarsko, Sakonsko, Badensko in še celo nemške dežele v Avstriji imeti?

Ljubomir. Tako je. To pa za danes naj bo zadosti.

Dopisi.

Od sv. Tomaža, 18. okt. M? M? Tote dni sem dobil pismo v roke, koje se od besede do besede tako le glasi: „Der Gemeinde Amt ist für die Bränküsten unfissend für dass weissst so die k. k. finanzfahe besserer als der Gemeind Amt. weil die Bränkesten so alte eingegeben sein. keinen andernrn befindet aber er der Gemeinde Vorstesung niht.“

Der Gemeinde Amt undauch alle dieser Infassen bitten die h. k. k. Finanzfahe für Beficilligung der Brandvoein Bränung für ersten Monat Jähner 869.

Gemeinde Amt Koračic den 10. Oktober 868.“

Tukaj zdaj tri imena.

Pitam: Ali bi ne bilo lepše, da bi toti trije moži, — ki so to kovali — v slovenskem jeziku kaj takega prosili? Gotovo ne bi bili take bedarije po slovenski pisali, ker so rojeni Slovenci. Naj še omenim, da je finančna straža ta nemškutarski spis zavrgla, potem pa, ko je jeden domorodec ovako pismo v slovenskem jeziku napravil za dobro spoznala in sprejela. Zato — prosim Vas predragi posestniki, pazite, kake ljudi za župane volite! ali so narodni ali ne. Vi pa županje raji v slovenskem jeziku pišite, saj lepo slovenski znate; nemški pa ne, da vas ne bodo ljudje zasmehovali, kadar kaj takega pišete, in ker je vaša dolžnost narod povzdigovati, ne pa tlačiti, in sami sebe zatajevati. Čitajte raji „Slovenskega Gospodarja“, v tem najdete vse sorte lepega, učite se lahko iz njega mnogo lepega, in se tudi v slovenskem jeziku izobražujete, ako takov list prebirate.

Tote dni so pre dobili uradniki povelje od ministerstva, da naj do konca totega meseca naznanijo, ali so vsi ali kateri zmožni slovenskega jezika v pisanju in v govoru, ali samo v govoru, ali celo nič.

Tu v Ormužu so pre nekteri gledali, kakor jazbec iz šume, ko so ovo povelje čitali. Drugo pot bodem o volitvi županov več govoril. Za zdaj. Z Bogom!

Politični ogled.

V državnem zboru je minister denarstva predložil osnovo postave, kako bi se naj porabila Graška klasija, dalje zaradi nekterih prememb pravil narodne banke. Taafle je predložil osnovne postavbe o vojni moči, deželni brambi itd. Služba v liniji bo trajala 3 leta, v rezervi 7 let. Armada in marina